

gespreksleidraad voor missionaire kerkvernieuwing

Een gespreksleidraad ontwikkeld door het Praktijkcentrum
in opdracht van Deputaten Ondersteuning.

H. (Hayo) Wijma MLD
drs. A.M. (Annemiek) de Jonge
drs. M.J. (Merijn) Wijma

praktijkcentrum
voor onderzoek en
dienstverlening
in de kerken

Colofon

© Het Praktijkcentrum voor onderzoek en dienstverlening in de kerken
Postbus 10030,
8000 GA ZWOLLE

Deze gespreksleidraad 'Missionaire Kerkvernieuwing' is in opdracht van deputaten Aanvullende Steun Missionaire Projecten (ASMP) ontwikkeld. De intellectuele eigendomsrechten berusten bij het Praktijkcentrum voor onderzoek en dienstverlening in kerken. Voor gebruik binnen kerken kan deze gespreksleidraad vrijelijk gebruikt en gedeeld worden.

Introductie

Onderzoekers van het Praktijkcentrum – Annemiek de Jonge en Hayo Wijma - hebben in opdracht van deputaten Aanvullende Steun Missionaire Projecten (ASMP) een onderzoeksproject uitgevoerd. De basis voor dit project lag in opdrachten van de generale synoden van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt van Harderwijk (2011) en Ede (2014), respectievelijk:

- De GS Harderwijk (2011) heeft opgedragen ‘nadere invulling te geven van het begrip “Gereformeerde Identiteit” en te bevorderen dat deze nadere invulling gebruikt wordt bij aanstaande en nieuwe gemeentestichtingsprojecten;
- De GS Ede (2014) heeft opgedragen er op toe te zien dat de ervaring die opgedaan wordt in de projecten en de experimenten via het Praktijkcentrum wordt gedeeld met kerken in het algemeen.

De onderzoekers van het Praktijkcentrum hebben de achtereenvolgens:

1. Een documentstudie uitgevoerd en gepubliceerd onder de titel: ‘Gereformeerde Identiteit: chocoladereep of – hagelslag?’
2. Een onderzoeksmodel ontwikkeld voor kerken die werk willen maken van missionaire kerkvernieuwing (‘Duurzaam Innovatieve Kerken’)
3. Een praktijkstudie naar drie cases van missionaire kerkvernieuwing uitgevoerd. De resultaten daarvan hebben onderzoekers beschreven en gerapporteerd aan deputaten ASMP.
4. Een kleine, Gereformeerde Missionaire Ecclesiologie geschreven (KGME). Dit is als eerste *lessons-learned*-product bedoeld om kerken (boven)lokaal te ondersteunen bij missionaire kerkvernieuwing in de eigen omgeving.
5. Een Missionaire Kerkvernieuwingsgame (MKG) ontwikkeld. De game is het tweede *lessons-learned*-product waarmee gemeenteleden, kerkenraden en classes de lessen uit de praktijkstudie zich eigen kunnen maken. Deelnemers ondergaan de dilemma’s en paradoxen van missionaire kerkvernieuwing en kunnen hun positie kiezen.
6. Een *webbased* analysetool ontwikkeld voor gemeenteleden en ambtsdragers. De tool inventariseert hoe gedeeld en vanzelfsprekend het missionaire denken in de gemeente eigenlijk is. De tool geeft inzicht in de huidige en de gewenste werkelijkheid,
7. Een gespreksleidraad Missionaire Kerkvernieuwing. Deze leidraad helpt gemeenteleden, kerkenraden en classes bij het gesprek over (boven)lokale missionaire kerkvernieuwingen.
8. Een website www.missionair.nl ontwikkeld als platform voor uitwisseling van deze producten, ervaringen, inzichten, events en wat meer kan bijdragen aan missionaire kerkvernieuwing.

We hopen dat deze gespreksleidraad je helpt in je overleg over missionaire kerkvernieuwing. Dat overleg kan je voeren in je eigen gemeente, in samenwerking met andere gemeenten of de classis of regio. Via info@praktijkcentrum.org kun je advies aanvragen bij gebruik van deze gespreksleidraad. Ons verlangen is dat jullie groeien in duurzame missionaire kerkvernieuwing.

Zwolle/Kampen – 12 februari 2019

H. (Hayo) Wijma MLD
drs. A.(Annemiek) M. de Jonge

Inhoudsopgave

Introductie.....	3
Inhoudsopgave	4
1. Het gesprek over missionaire kerkvernieuwing in de gemeente.....	5
1.1. Introductie.....	5
1.2. Start bewustwording: het gesprek in de gemeente.....	5
1.3. Verdiep je inzicht in missionaire kerkvernieuwing.....	7
1.4. Analyseer missionaire overtuigingen in de gemeente	8
1.5. Zwem droog in een missionaire game	9
1.6. Doe een buurtonderzoek en kies je strategie	10
1.7. Als gemeente werken aan en bidden om missionaire kerkvernieuwing	11
2. Het gesprek over missionaire kerkvernieuwing op de classis.....	12
2.1. Introductie.....	12
2.2. Functies en karakter van de classis	13
2.3. De verlegenheid van kerken in een seculiere wereld; vragen voor de classis	14
2.4. Dé uitnodiging voor leden van de classis	15
2.5. Oefening in dialoog	16
2.6. Als classis elkaar bijstaan (bij o.a. missionaire kerkvernieuwing)	17
3. Verder praten?.....	18

1. Het gesprek over missionaire kerkvernieuwing in de gemeente

1.1. Introductie

Je denkt na over de missionaire presentie van jullie gemeente in haar omgeving. Misschien ben je wel geïnspireerd door praktijkervaringen van andere gemeenten. Waar begin je dan. Op basis van onderzoek hebben we enkele mogelijkheden op een rij gezet. Op basis van praktijkonderzoek hebben we de volgende werkvormen in deze gespreksleidraad voor je op een rij gezet:

1. Start bewustwording: het gesprek in de gemeente
2. Verdiep je inzicht in missionaire kerkvernieuwing
3. Analyseer missionaire overtuigingen in de gemeente
4. Zwem droog in een missionaire kerkvernieuwingsgame
5. Doe een buurtonderzoek en kies je strategie

Soms kost een werkvorm je één of twee avonden. Anderen vragen meer tijd. Bedenk daarbij dit: overschat niet wat je in één jaar kunt doen, maar onderschat **nóóit** wat je in tien jaar kunt bereiken! Missionaire kerkvernieuwing is niet een kwestie van een weekend de hei op en klaar ...

1.2. Start bewustwording: het gesprek in de gemeente

Als start: waar hebben we het eigenlijk over als we 'missionair' zeggen? Is dat hetzelfde als evangelisatie, dat ken je misschien nog wel 'van vroeger'? Heeft missionair ook iets met diaconie te maken? Of met jongerenwerk? Kortom: wat verstaan jullie onder 'missionair'? Je kunt deze werkvorm doen als werkgroep, commissie, kerkenraad en ook met de hele gemeente.

Je omlijst dit gesprek met Bijbellezing, gebed en lofprijzing. Kies die vormen die het best passen bij de cultuur in je gemeente, de ervaringen die jullie hiermee hebben.

Benodigheden

Voor deze gespreksronde heb je nodig:

- Stiften, één voor elke deelnemer
- Memo-velletjes met zo'n plak randje
- Flip-overvellen
- Gespreksvragen die je op één pagina A4 uit print.

Gespreksvragen

Je gaat al schrijvend met elkaar in gesprek over deze vragen:

1. Wat versta ik onder 'Missionair'?
2. Wat betekent dit voor onder gemeente?
3. Op wie richten we ons dan?
4. Wat mag dat kosten (in tijd en geld)?

Werkwijze

Ga als volgt te werk:

- De vragen zijn geprint en hangen boven een vel flip-overpapier. Afhankelijk hoeveel deelnemers je hebt, gebruik je één vel flipover-papier per vraag, of je gebruikt meerdere vellen per vraag.

1.3. Verdiep je inzicht in missionaire kerkvernieuwing

Er is vast meer te zeggen over missionaire kerkvernieuwing dan wat deelnemers aan het startgesprek (§ 1.2.) hebben kunnen zeggen. Naast deze leidraad hebben we een kleine, gereformeerde, missionaire ecclesiologie geschreven. Dat leggen we uit: ecclesiologie wordt wel geïnterpreteerd als ‘de leer aangaande de kerk’. Het van oorsprong Griekse woord *ecclesia* betekent: ‘zij die tevoorschijn zijn geroepen’ en het gaat over de samengeroepen gemeente van de Heer. De gemeente is dus geroepen, maar tot wat? Zij is ‘geroepen uit het donker, tot het Licht om te verkondigen de grote daden van God (1 Petrus 2: 9,10).

Wij vinden zo’n ecclesiologie missionair omdat zij deze opdracht tot verkondigen en getuigen in woord en daad serieus neemt. Het is een kleine brochure die je kunt downloaden van www.missionair.nl en vooral § 2 belangrijk voor deze gespreksronde.

In deze gespreksronde breng je verdieping aan in de resultaten van het gesprek van § 1.2.. Je gaat vergelijken wat jullie toen hebben geïnventariseerd en geconcludeerd met verschillende bijbels-theologische inzichten over missionair-kerk-zijn. Je kunt deze werkvorm doen als werkgroep, commissie, kerkenraad en ook met de hele gemeente. Ook dit gesprek omlijst je weer Bijbellezing, gebed en lofprijzing. Kies die vormen die het best passen bij de cultuur in je gemeente, de ervaringen die jullie hiermee hebben.

Benodigheden

Voor deze gespreksronde is het fijn als deelnemers vooraf aan dit gesprek:

- Een verslag van het gesprek van § 1.2. hebben gekregen;
- Een print van § 2 van de kleine, gereformeerde missionaire ecclesiologie – of digitaal op een tablet hebben;
- Beide teksten hebben kunnen lezen en vergelijken.

Gespreksvragen

Het komt het gesprek ten goed als deelnemers vooral enkele vragen hebben gekregen. Denk aan:

1. Wat zijn voor jou de belangrijkste conclusies van het gesprek van § 1.2.?
2. Welke hoofdlijnen uit § 2 van de kleine, gereformeerde missionaire ecclesiologie verdiepen deze conclusies? Hoe vullen ze de conclusies aan? Waar zijn ze tegenstrijdig?
3. Wat is nu jouw verlangen voor je gemeente of voor mensen in de omgeving van de gemeente?

Werkwijze

Ga als volgt te werk:

- Deelnemers komen zo uit hun leven van alle dag. Het helpt als iemand beide verslagen/teksten kort introduceert: een kleine presentatie, eventueel met gebruik van een beamer.
- Laat deelnemers in groepen van maximaal vijf antwoorden op de vragen formuleren of hun voorbereide antwoorden uitwisselen.
- Vraag ze ook nu om weer samen te vatten. Laat elke groep hun samenvatting geven op een vel flip-overpapier.
- Hang deze vellen flip-over papier goed zichtbaar op en geef deelnemers aan dit gesprek tijd om alles te lezen.
- Rond af door voorzichtig, eerste conclusies te trekken. Beloof dat de resultaten van dit gesprek verwerkt worden en dat deelnemers een verslag krijgen.

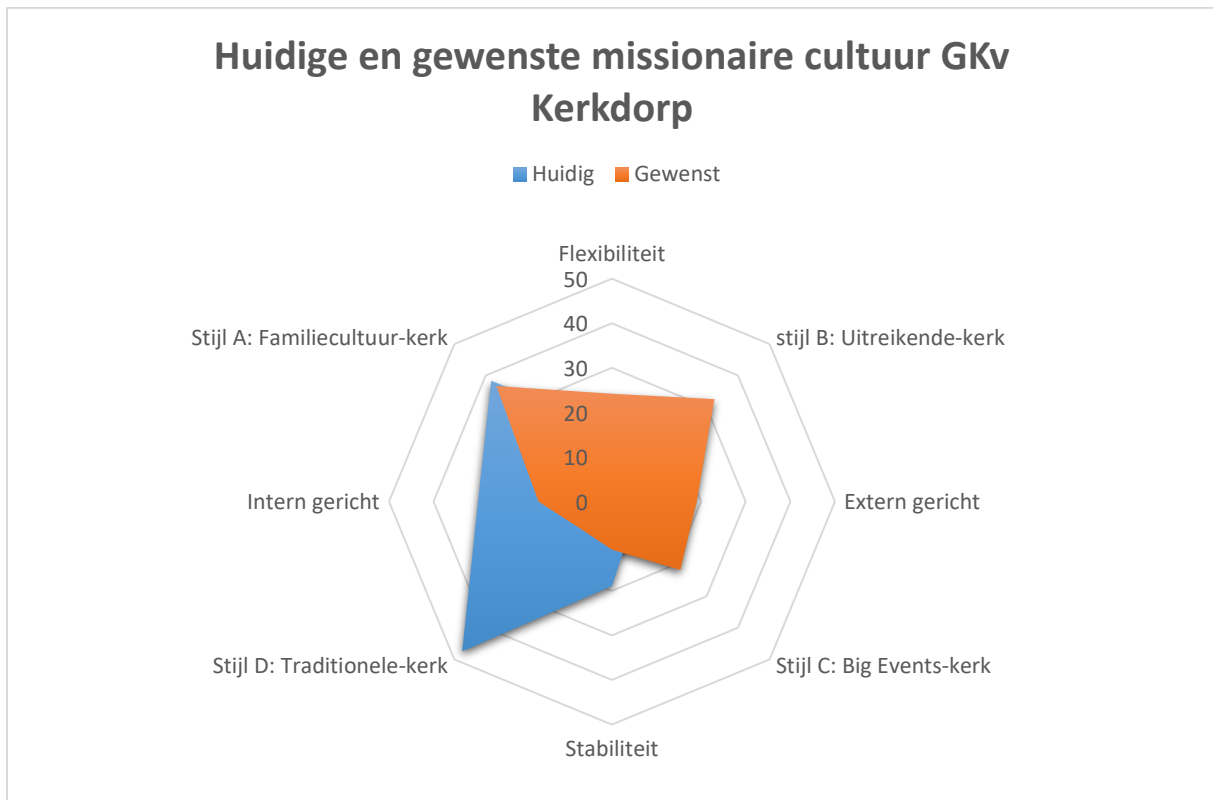
1.4. Analyseer missionaire overtuigingen in de gemeente

Nu een andere werkvorm: onderzoekers hebben een webbased analysetool gemaakt. De tool meet hoe vanzelfsprekend leden van je gemeente aandacht voor missionaire kerkvernieuwing vinden. Je krijgt ook een beeld van hoe leden de missionaire uitstraling nu waarderen en hoe ze die zouden willen zien. De tool brengt dus het missionaire groeipotentieel van je gemeente in kaart.

De tool kijkt vanuit zes aspecten naar je gemeente. Per aspect moeten invullers punten verdelen en daarmee zeggen ze:

- Hoe extern gericht jullie als gemeente zijn? Of dat de focus intern ligt?
- Hoe flexibel jullie als gemeente zijn - m.a.w. of je bereid bent je aan te passen aan anderen? Of dat de focus voor ligt op het bewaren wat je hebt - stabiliteit?

Hoe meer gemeenteleden de tool gebruiken, hoe betrouwbaarder de uitkomsten. Ook kunnen we analyses gemaakt worden naar leeftijden en functies (gemeente- en/of werkgroep lid, ambtsdrager, jeugdleider, mentoren). Gebruik van de tool leidt tot een overzicht als dit:

Blauw is de score zoals deelnemers de missionaire presentie nu waarderen. Met oranje hebben ze aangegeven wat in hun optiek hun ideale missionaire presentie inhoudt. Uiteraard krijg je niet alleen een grafiek en cijfers, je krijgt ook een rapportje met aanbevelingen voor duurzame missionaire kerkvernieuwing.

1.5. Zwem droog in een missionaire game

Als je wilt werken aan duurzame missionaire kerkvernieuwing, haal je 'buiten' naar 'binnen' en kunnen er dingen gaan veranderen. Dat kan tot gedoe leiden: want je moet een beetje opschuiven ten gunste van anderen. Daar zijn natuurlijk héél goede redenen voor, maar je moet wel uit je comfortzone als leiding en leden. Voor sommigen lijkt dit op het openen van de doos van Pandora. Wil je een indruk krijgen van wat dit betekent, zonder al gelijk van alles over hoop te halen in je gemeente? Gebruik dan deze game waarin je een proces van missionaire kerkvernieuwing simuleert.

Een simulatiegame is een spel waarin een proces wordt gesimuleerd, nagebootst. Maar een spel? Ja, een spel. Een spel bevordert creativiteit en geestelijke ondernemerslust. De mens leert in een spel samenhang en regels te overzien en het verloop van het spel naar zijn hand te zetten en te vernieuwen. Een kind leert al spelend. In de vereenvoudigde en veilige wereld van het spel oefent een kind essentiële leesvaardigheden.

In recente veranderkundige literatuur wordt de verbinding tussen spelen en leren benadrukt: in de 'gaming' –theorie wordt de term spel toegepast om oefeningen aan de duiden die geheel of gedeeltelijk werken op basis van beslissingen van spelers. Mensen spelen rollen, proberen bepaalde doelen te bereiken, moeten activiteiten uitvoeren en ervaren beperkingen.

De Missionaire Kerkvernieuwing-Simulatiegame is in zekere zin dus een rollenspel, maar je hoeft niet in de huid van een ander te kruipen. Je doet mee als predikant, ouderling, diaken en/of betrokken gemeentelid – mogelijk als lid van een evangelisatiewerkgroep.

Wat je dan doet in dat rollenspel? Je werkt met elkaar samen aan een proces van missionaire kerkvernieuwing. Stel je je eigen gemeente voor waarin – fictief – enkele gemeenteleden de missionaire presentie van de gemeente willen vergroten ... je werkt dan samen in besluitvorming op weg naar missionaire kerkvernieuwing. Ervaringsgegevens uit enkele casestudies geven de input voor dilemma's en paradoxen waar je een antwoord op moet vinden met elkaar.

1.6. Doe een buurtonderzoek en kies je strategie

Buurtonderzoek

Bij missionaire kerkvorming is het ook de vraag voor wie of voor wat jullie je missionaire presentie willen vergroten. De vraag 'voor wie?' gaat natuurlijk over de mensen op wie jullie je gaan richten. De vraag 'voor wat?' heeft betrekking op thema's: is er in jullie veel relatieproblematiek? Eenzaamheid? Schooluitval? Dakloosheid? Armoede? Schuldenvraagstukken? Integratieproblematiek? Gevangenzorg? Kortom, het punt zal wel gemaakt zijn.

Je kunt daarvoor een buurtonderzoek doen. Dat kun je als gemeenteleden doen, maar je kunt ook vragen of hbo- of wo-studenten theologie of social work dit voor je uit willen voeren. Voor hen kan het mogelijk onderdeel zijn van studie- of stageopdrachten.

Goede beschrijvingen van een buurt onderzoek vind je hier:

- Wijma, H. (redactie)(2017) *Handboek voor diakenen*. Amstelveen: Uitgeverij Buijten en Schipperheijn. Hoofdstuk 5 en bijlagen 1 en 2. Aanwijzingen voor het verzamelen van gegevens bij de burgerlijke gemeente en het voeren van gesprekken.
- Smit, H. (2018) *Hoe een kerk familie werd. Het verhaal van Hart van Osdorp*. Amsterdam: eigen uitgave. Aanwijzingen voor (straat)interviews.

Met zo'n onderzoek krijg je een scherp beeld van mensen om je heen en vragen die zij hebben. Dat helpt in het maken van keuzes op wie jullie als gemeente willen gaan richten en/of welke nood jullie willen gaan lenigen.

Strategie

Kort: vroeger was missionair bezig zijn vooral een kwestie van zending. Later ontstond ook het bewustzijn dat kerken missionair moesten zijn in de eigen omgeving. Dan werd er een koffiebar opgericht, of je huurde voor een aantal weken een evangelisatie-bus. Missionair was vooral verkondigen: evangeliseren. Langs de deuren, evangelisatiegesprekken op straat. Evangelisatieactiviteiten vonden meestal buiten de kerk plaats: in koffiebars, op pleinen of op campings. Mensen die actief waren in evangelisatie, waren ook altijd een beetje onaangepast. Tegendraads. Vonden de andere gemeenteleden.

Intussen is de werkelijkheid sterk veranderd. In onze maatschappelijke context is geloven niet meer vanzelfsprekend. Als christen wordt je gedoogd als je je geloof maar achter de voordeur bewaart. Momenteel scoren kerken net zo laag in vertrouwen als politici en banken. Willen we als kerken missionair relevant zijn en het geloof van betekenis voorzien, kunnen we niet meer de bekende teksten en vormen kiezen.

Missionaire kerkvernieuwing betekent dan er op uit gaan, de ander opzoeken. Van recenter datum is deze invulling van missionaire kerkvernieuwing:

- Aan kerkplanting of gemeentestichting de doen. Dan spreekt met van missionaire projecten waarbij de opzet is om een gemeenschap te vormen waarin het evangelie geleefd, beleden en gedeeld kan worden. Dat zijn vaak kleinschalige initiatieven, laagkerkelijk, dicht bij mensen en hun vragen. Soms worden daarvoor ook trajecten opgezet van leergemeenschappen. In zo'n leergemeenschap kunnen gelovigen zich dan bezinnen op hun roeping en daar dan vormen bij ontwikkelen. Men beoogt dan een *extended family* te worden voor mensen buiten de kerk.

- Diaconaal-missionair actief te zijn. Missionaire kerkvernieuwing betekent dan een geïntegreerde of holistische aanpak. Ook wel *Integral Mission*, nieuw voor veel gereformeerde en evangelische kerken. Ontstaan als term in de jaren '70 in Zuid-Amerikaanse landen waar – meer dan hier – schreeuwend onrecht, armoede onderdrukking en uitbuiting zich voordeed. Maar natuurlijk nog ouder als je de trits *Soup, Soap, Salvation* tot je door laat dringen: een preek valt slecht op een lege maag en beklijft niet als de hoorder daarna weer zijn vieze, grauwe dakloze bestaan ingestuurd wordt.

Een buurtonderzoek helpt in beeld te krijgen:

- Welke mensen met welke nood geconfronteerd worden;
- Welke instellingen (of andere gemeenten) zich hier ook op richten
- Welke keuzes jullie gemeente dan kan maken voor (diaconaal) missionaire kerkvernieuwing.

Van harte aanbevolen dus als je echt werk wilt maken van relevant zijn voor de buurt!

1.7. Als gemeente werken aan en bidden om missionaire kerkvernieuwing

We wilden een gespreksleidraad schrijven. Met dingen die je (zelf) in je gemeente kunt doen. Vijf concrete werkvormen die je zelf kunt ondernemen in je gemeente. Of met een beetje begeleiding kunt uitvoeren. In deze werkvormen hebben we lessen verwerkt uit casestudies rond missionaire kerkvernieuwing.

De volgorde waarin we ze hebben opgeschreven is willekeurig. Je kunt ook andere keuzes maken. Waar je niet op moet bezuinigen is op gebed. Jezus Christus zegt tegen zijn discipelen voordat hij ze uitzendt: 'De oogst is wel groot, maar er zijn te weinig arbeiders. Bid daarom tot de Heer van de oogst dat Hij arbeiders stuurt om de oogst binnen te halen.'

Bid God om de leiding van zijn Geest bij de missionaire kerkvernieuwing. Vraag hem of Hij wil laten zien wat de mogelijkheden van jullie gemeente zijn. Vraag Hem of hij mensen op jullie pad wilt plaatsen. Vraag Hem vooral of jullie die mensen kunnen zien en zo Gods Licht verspreiden in een wereld die donkerder en donkerder wordt.

2. Het gesprek over missionaire kerkvernieuwing op de classis

2.1. Introductie

In de kerken waar wij de onderzoeken hebben gedaan, bestaan drie bestuurslagen:

- Lokaal: de kerkenraad
- Regionaal: de classis
- Nationaal (of landelijk): de generale synode en voor deze deputaten

Met elkaar noemen we deze drie het kerkverband.

In een ideale wereld staan deze drie bestuurslagen met hun neus dezelfde kant op. Uit ons onderzoek blijkt dat bij missionaire kerkvernieuwing dat ook wel eens niet het geval is. Dat moet je je zo voorstellen: lokaal neemt een kerkenraad een initiatief, bijvoorbeeld een initiatief voor gemeentestichting. Dat kan dan vanuit landelijke deputaten ondersteund worden met geld en advies. Lokaal doen zich dan vragen voor en daar zoekt de lokale leiding dan oplossingen voor, die in de regio tot gedoe leiden. Conflicten.

Wat kan er dan lokaal gebeuren wat op de classis tot spanning leidt? Een paar voorbeelden.

1. Ergens is een huisgemeente die uitgaan van een bestaande kerk. Daar is een huiskerkleider actief en er komen mensen uit de buurt en dan wil men avondmaal houden. Want dat waren ze van ooit gewend. Mag zo'n buurtgenoot aan het avondmaal? En mag de huiskerkleider het avondmaal bedienen, want hij is geen dominee. De kerkenraad van de bestaande kerk besluit advies te vragen op de classis.
2. Er is een gemeentestichtings initiatief waar een kleine gemeenschap ontstaat. Eén van de bezoekers, ja zelfs bijna een lid, is een oudere mevrouw. Vroeger was ze hervormd maar het werd zo vrijzinnig dat ze er mee gestopt is. Maar in de hervormde kerk was ze wel ouderling en dat wil ze nu weer: mag ze lid worden van het leiderschapsteam?
3. Een missionaire kerk heeft steun gekregen van de regio en landelijk, maar de steun wordt nu afgebouwd. Daarom kan de kerk niet langer een predikant onderhouden. De ouderlingen lossen dit op door zelf preken te gaan maken en voor te gaan in de erediensten. Maar lekenprekers ... die kennen ze niet in het kerkverband!
4. In een andere kerkplanting komen steeds vaker mensen met kleine kinderen. In de kerk van waaruit de planting is ontstaan is het gebruikelijk dat kleine kinderen gedoopt worden. Een paar ouders vragen of dat ook anders kan: ze vinden het mooier als het kind gedoopt wordt als het later groot is want dan kan ze er zelf voor kiezen. Kan het kind ook opgedragen worden?
5. In de Randstad is een missionair project dat gesteund wordt vanuit de vrijgemaakte kerk. Predikanten uit omliggende gemeenten gaan geregeld voor, maar het lukt niet altijd om een predikant voor te laten gaan. Recent is een vrouw voorgedaan in een dienst. Ze is géén predikant, heeft geen theologische vooropleiding. Ze is lesbisch en ze woont samen met een vrouw. De kerkenraad vraagt zich af wat hij hiermee moet ...
6. Er is een plaatselijke, langer bestaande kerk. In het gebied aan de andere kant van de rivier, wordt een grote Vinex-wijk gebouwd. Daar wonen kerkleden die de koppen bij elkaar hebben gestoken. Zullen we hier niet een gemeente beginnen? Ze bespreken dat met de kerkenraad van de eigen kerk en ze zeggen er eerlijk bij: 'Ja, of we een vrijgemaakte kerk worden, dat denken we niet. Misschien dat we iets doen met de twaalf artikelen, maar dat is dan ook alles. We willen er voor iedereen zijn.'

Soms zijn kerkenraden of kerkplanters in deze (of andere) situaties ook echt naar de classis gegaan. Uit ons onderzoek blijkt dat dit verschillende keren gebeurt, vaak ook omdat de classis het project financieel steunt. Ons onderzoek laat óók zien dat er de indieners weinig ruimte ervaren om de vraag in alle openheid voor te leggen of dat er meegedacht wordt in het zoeken naar een oplossing.

We kennen ook kerkenraden of leiders die dan maar niet naar de classis gaan – maar daar wordt je wel eenzaam van. Ouderlingen, leiders of kerkplanters zoeken hun steun dan in een interkerkelijk contact of missionair netwerk. Omdat steun in je eigen kerkverband toch ook wenselijk is, staan we in deze gespreksleidraad ook stil bij het gesprek over missionaire kerkvernieuwing op de classis.

We gaan in op:

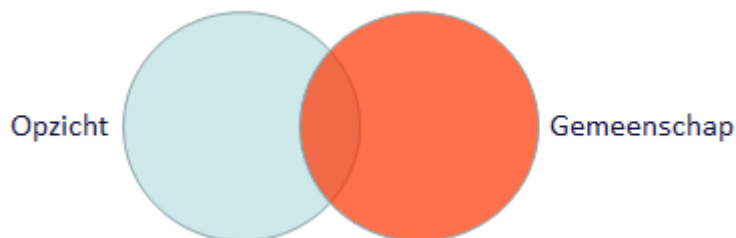
1. Functies en karakter van de classis
2. De verlegenheid van kerken in een seculiere wereld: vragen voor de classis
3. De uitnodiging voor deelnemers aan de classis
4. Oefening in dialoog

2.2. Functies en karakter van de classis

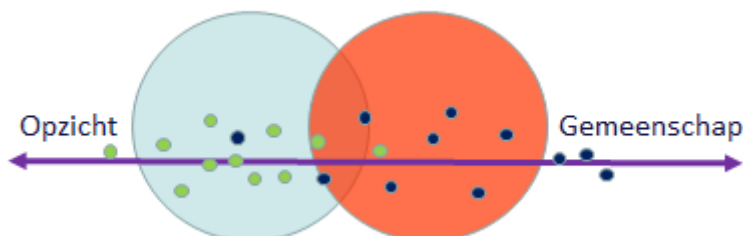
De classis heeft twee functies, die we allebei vanuit een bijbels grondwoord uitleggen:

- *Episkopè*. Een bijbels grondwoord dat betekent: ‘Overzien’, ‘Onderzoeken’ of ‘In ogenschouw nemen’ en het is afgeleid van *Episkopos*: ‘Opziener’ of ‘Bisschop’.
- *Koinonia*. Een bijbels kernwoord dat betekent: ‘delen met’, ‘een relatie hebben met ...’ of ‘gemeenschap’.

De classis heeft deze twee functies en in niet elke classis zijn deze twee evenredig vertegenwoordigd.

We hebben onder dit schema een lijn getekend. In twee classes hebben de leden van de classis met plakkertjes aangegeven welke positie op die lijn, zij het best het karakter van de classis typeerde:

In § 2.1. heb je zes korte cases gezien. Je kunt je voorstellen dat de classis met groene plakkertjes deze cases heel anders bespreekt dan de classis die door de blauwe plakkers getypeerd worden?

Gespreksvragen voor de classis kunnen zijn:

1. Wat zien wij als de functies van de classis?
2. Hoe typeren wij het karakter van de classis als wij stickers zouden plakken?
3. Welke steun of sturing hebben wij als lokale kerkenraden nodig als het gaat om missionaire kerkvernieuwing (of krimp, kerkverlating, ongehuwd samenwonen, afnemende betrokkenheid)?

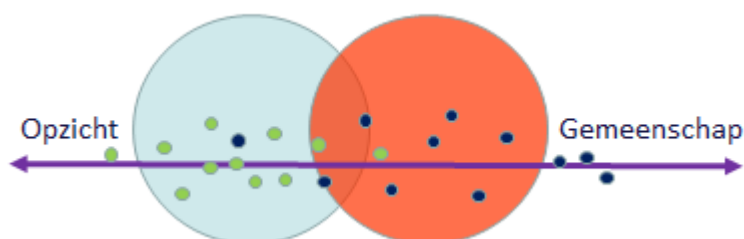
2.3. De verlegenheid van kerken in een seculiere wereld; vragen voor de classis

Kort staan we stil bij enkele ontwikkelingen waar kerken en classes mee geconfronteerd worden. Ontwikkelingen waar ze zich toe moeten verhouden. Daarbij maken we deze opmerkingen bij:

1. In de sociaal-culturele context van Nederland heeft het christendom aan betekenis ingeboet. Een zogenaamde christelijke context heeft plaats gemaakt voor een gesecculariseerde context. Wil je in deze context het christelijke geloof van betekenis voorzien, kun je niet meer volstaan met het herhalen van oude antwoorden en Bijbelteksten.
2. Het seculariseren van de context heeft ook invloed op de kerkelijke praktijken en geloofsinhouden. Binnen de kerk is de vanzelfsprekendheid van een beroep op de normativiteit van de Bijbel of traditie veranderd. Daarnaast nemen zowel binnen als buiten de kerk niet-institutionele vormen van geloven en religie sterk toe.
3. Binnen de vrijgemaakte kerken vonden veranderingen langzaam plaats. Ook kende de vrijgemaakten van oudsher een grote uniformiteit in opvattingen over leer, beleving, liturgie en ethisch handelen. Dat is veranderd: uniformiteit heeft plaatsgemaakt voor veelstemmigheid en geplande, beheerste verandering bestaat nog wel maar daar is schoksgewijze, snelle, lokale verandering bij gekomen en soms er voor in de plaats.
4. Tenslotte moet geconstateerd worden dat de drie hierboven genoemde veranderingen niet overal in Nederland, niet even snel en niet even sterk voordoen. Zo kunnen leden van classes aan de randen van Nederland deze drie nauwelijks herkennen, terwijl andere classes in het centrum hier in hoge mate mee geconfronteerd worden.

De gespreksvragen voor de classis kunnen zijn:

1. In hoeverre herkennen we deze vier geschetste tendensen?
2. Hoe willen we ons hiertoe verhouden? Anders gezegd: hoe treden we hierbij op in het spanningsveld 'opzicht <> gemeenschap'?

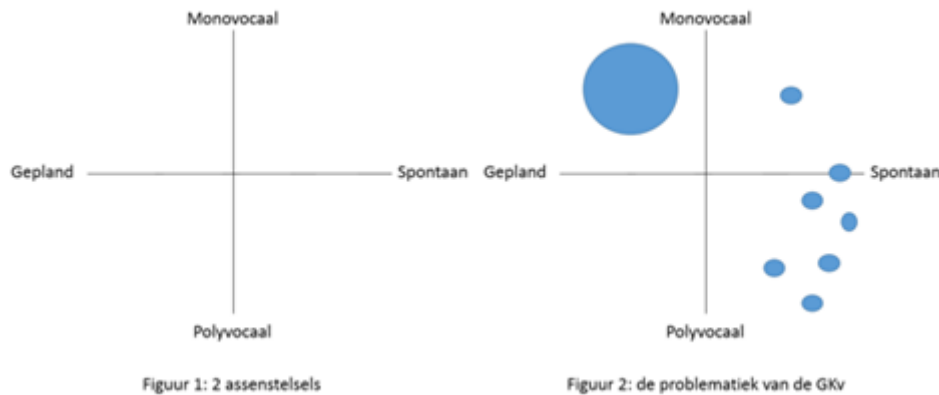

3. Rekening houdend met je antwoord op de vorige vraag: als één van de classeskerken (of meerdere of allemaal) zich op missionaire kerkvernieuwing gaan richten, tot welke spanningen zou dit dan in de classis kunnen leiden? Hoe zou je daar samen mee om willen gaan?
4. Als je de praktijken in jullie classis in ogenschouw neemt: is er dan sprake van een 'samen'? Of bestaat de classis uit een groep mensen van wisselende samenstelling? Waarvan het misschien elke keer weer afwachten is of je zaken kunt doen en hoe je dat moet doen?

2.4. Dé uitnodiging voor leden van de classis

De derde ontwikkeling in de vrijgemaakte kerken die je in § 2.3. kon lezen, is zo in schema te zetten:

Van oudsher was de situatie binnen de GKv kerken een sterk geplande, uniforme situatie. IN schema noemen we dat monovocaal of éénstemmig. Tegenwoordig ontwikkelen kerken zich spontaan, misschien abrupt of schoksgewijs. Zodat de ene GKv-kerk zich anders ontwikkelt dan een andere, zelfs in één classis.

Een consequentie hiervan is dat leden van de GKv te X andere oplossingen kiezen, omdat de context van hun gemeente een andere is dan de context van de gemeente Y. Mag dat van de leden uit Y. In de kern is dit dé hamvraag voor leden in één classis en daarmee de uitnodiging aan elkaar:

- Begrijpen de leden van de classis dat de afweging:
  - van de kerkenraad van X-kerk een andere kan zijn dan die van Y-kerk ...
  - omdat de context van X-kerk een andere is dan die van Y-kerk?
- Accepteren de leden van de classis dat:
  - Verschillen in vormgeving van geloofspraktijken zich in X-kerk zich kunnen voordoen omdat de lokale context van X-kerk vraagt om andere praktijken dan in die van Y-kerk?
  - Leden van Y-kerk niet hun geloofspraktijk opleggen aan de leden van X-kerk omdat de leden van Y-kerk vinden dat geloofspraktijken in hun Y-kerk en/of hun lokale context leidend moeten zijn, ook voor X-kerk met een andere context?

Lees de zinnen in dit blok net zo lang totdat je ze begrijpt. Eenvoudiger kunnen we het dilemma niet stellen. De uitnodiging aan de leden van de classis is dan om tijdens een classisvergadering hierover in gesprek te gaan. Met als doel om te kijken of jullie hierin eenstemmigheid kunnen bereiken.

Dit dilemma kan zich in de classis voordoen:

- In situaties van missionaire kerkvernieuwing waarbij de (seculiere) context van de ene kerk sterk afwijkt van de context van een andere kerk
- Waarbij keuzes in missionaire kerkvernieuwing kunnen verschillen. Bijvoorbeeld verschillen in interne of externe gerichtheid of verschillen in keuzes rond aanpassen (flexibiliteit) of handhaven (stabiliteit)
- Krimpcontexten, waarbij plaatselijke kerken niet meer allround kerken kunnen zijn en binnen en buiten een kerkverband een alternatief is voor sluiting

Gespreksvragen voor de classis kunnen zijn:

- In hoeverre herkennen de leden van de classis de in het grijze tekstblok situatie?
- In hoeverre zijn leden van de classis bereid leden van X- kerk ruimte te bieden voor oplossingen of standpunten die in andere kerken ondenkbaar zijn maar wel passen in de context van X-kerk en daarom in het missionair uitreiken naar deze context?

2.5. Oefening in dialoog.

Als samenlevingen veranderen en kerken daarbinnen, vraagt dit om andere vaardigheden. Lokaal, voor de kerkenraad en gemeente. Regionaal voor classes en landelijk: synoden en deputaten. In dergelijke situatie is de *dialoog* een hele goede vorm omdat deze helpt om vrije ruimte te scheppen waarin verbinding kan ontstaan. Met respect voor de inzichten en ervaringen van alle betrokkenen, voor het thema's of cases die zij delen binnen contexten waarin zij opereren. Bijvoorbeeld een casus of thema die ontstaat nadat een gemeente zich uitgereikt heeft naar buitenstaanders.

Dialoog of debat

Wanneer is een overleg een dialoog en wanneer is het een discussie of debat?

- Als vooral argumenten worden uitgewisseld of als mensen niet naar elkaar luisteren maar hun eigen visie of overtuiging voorop stellen, is geen sprake van een dialoog.
- Als gelijkwaardigheid tussen betrokkenen ontbreekt of als er geen ruimte is om in onbevangenheid de casus, het thema of het dilemma te verwoorden, is er geen sprake van een dialoog.
- Als er in een overleg niet de persoonlijke ervaring of persoonlijk ervaren (ambtelijke?) dilemma's of moeiten centraal staan maar onpersoonlijke thema's, regels of bepalingen, dan is het moeilijk om te verbinden en een gezamenlijk gewenste toekomst vorm te geven.

In deze tabel zijn een aantal verschillen tussen een discussie of debat en een dialoog op een rij gezet.

Dialoog	Debat, discussie of polemieek
Ontmoeting en uitwisseling van ervaringen	Strijd met feiten en argumenten
Persoonlijk: ik – jij	Onpersoonlijk: ik – het
Elkaar willen leren kennen en begrijpen	Elkaar willen overtuigen
Streven naar begrip, verdieping en verrijking	Streven naar overwinning
Aandachtig en empathisch luisteren	Rationeel en selectief luisteren

Gespreksvragen voor de classis kunnen zijn:

- In hoeverre voel jij de ruimte om vragen, knelpunten en/of dilemma's te bespreken op de classis? Of is jullie stijl meer om het bij de classis weg te houden?
- Wat zegt dit voer de communicatieve stijl binnen de classis: is die vooral debatterend en discussiërend of is die meer dialogisch?
- Welke stijl zouden jullie als kerkenraad nodig hebben, passend bij vragen rond missionaire kerkvernieuwing (of krimp, kerkverlating, relatie- en huwelijksproblematiek, afnemende betrokkenheid, zuigende werking van (grote) evangelische gemeenten in omgeving – of vul verder maar in)?

2.6. Als classis elkaar bijstaan (bij o.a. missionaire kerkvernieuwing)

Wij geloven dat de classis twee functies heeft. Een functie waarin leden van de classis naar elkaar omzien en ook opzien. Daarin speelt kerkrecht een belangrijke rol en dat erkennen wij hartgrondig. Maar kerkrecht toepassen is in onze optiek nooit een kille, legalistische toepassing van regels. Kerkrecht is levend kerkrecht: kerkrecht toepassen gaat om rechts*vin*ding en ook kerkrecht vraagt om zorgvuldige hermeneutiek. Van de situatie, van de kerkorde en van situaties die zich eerder hebben voorgedaan – ook in andere classes. Jammer genoeg weten classes dit zelden van elkaar.

Dat omzien naar elkaar en opzicht op elkaar oefenen, gebeurt in een gemeenschap van mensen aan wie door God genade is betoond in Christus. Die gemeenschap betekent in de eerste plaats een levende, geestelijke band met elkaar. Vanuit e genade die ons in Christus betoond is, kunnen we ons ook tot elkaar verhouden. Zodat we – ongeacht wat we er uiteindelijk van gaan vinden – elkaar eerst de ruimte bieden om dilemma's, cases, thema's en knelpunten in te brengen. Om oordeel uit te stellen en in wijsheid samen een beeld te vormen, een oordeel te formuleren en uiteindelijk een besluit te nemen. Het zo samenwerken als leden van de classis, is een volledig geestelijk samenwerken.

In de verschillende paragrafen heb je invalshoeken gezien die jullie gespreksstof geven. We wensen jullie daarbij vruchtbare ontmoetingen toe.

3. Verder praten?

In deze gespreksleidraad hebben we lessen van missionaire kerkvernieuwing verwerkt. Onze doelstelling is daarmee kerken een hulpmiddel te bieden bij vragen, dilemma's en uitdagingen rond missionaire kerkvernieuwing. Een hulpmiddel naast andere deelproducten binnen de opdrachten van de generale synoden van Harderwijk (2011) en Ede (2014):

1. De Kleine, Gereformeerde Missionaire Ecclesiologie op basis van enkele casestudies. Een eerste *lessons-learned*-product bedoeld om kerken (boven)lokaal te ondersteunen bij missionaire kerkvernieuwing in de eigen omgeving.
2. De Missionaire Kerkvernieuwingsgame, het tweede *lessons-learned*-product waarmee gemeenteleden, kerkenraden en classes de lessen uit de praktijkstudie zich eigen kunnen maken. Deelnemers ondergaan de dilemma's en paradoxen van missionaire kerkvernieuwing en kunnen hun positie kiezen.
3. Het *webbased* analysetool dat meet hoe gedeeld en vanzelfsprekend het missionaire denken in de gemeente eigenlijk is. Het geeft het inzicht de verhouding tussen de missionaire waarden die gemeente nu ervaren en verlangen.
4. Een website www.missionair.nl als platform voor uitwisseling van deze producten, ervaringen, inzichten, events en wat meer kan bijdragen aan missionaire kerkvernieuwing.

Hulpmiddelen om jullie als leiding of leden bij te staan bij de missionaire kerkvernieuwing van de gemeente waarin jullie een plek hebben. Mocht je bij het gebruik (of ondanks het gebruik) van de hulpmiddelen vragen hebben of willen overleggen, neem daar dan contact voor op via info@praktijkcentrum.org of via de contactpagina van www.missionair.nl. We kijken dan hoe we jullie verder op weg kunnen helpen.

In Christus verbonden